

UN LLOC AMB MALA FAMA AL TERME D'ULLDECONA DURANT EL SEGLE XVII: ELS HOSTALETS DE CATALUNYA

Per Joan-Hilari Muñoz i Sebastià

1.- Introducció

Els coneguts com a Hostalets de Catalunya estaven ubicats en el lloc que actualment correspon al nucli de Sant Joan del Pas, o sigui, dintre del terme municipal d'Ulldecona.¹ El seu emplaçament, junt al camí reial que enllaçava la ciutat de Tortosa amb Traiguera feia que fos un punt d'aturada dels viatgers que durant les èpoques medieval i moderna es desplaçaven entre les ciutats de Barcelona i València.

En aquell hostel, situat llavors en una zona relativament allunyada de qualsevol nucli habitat, i que a més es trobava al costat mateix del riu Sénia, o sigui, la frontera política entre el Principat de Catalunya i el Regne de València, hi trobaven refugi viatgers de diferents tipologies, encara que de vegades eren persones situades fora de la llei, com ara bandolers², malfactors o dones públiques, com eren els dos casos que tot seguit comentarem.

El tema de la prostitució, malgrat tractar-se d'una activitat tan antiga com la mateixa humanitat, no ha tingut fins fa ben poc un tractament historiogràfic prou seriós, causat molt sovint tant per les reticències de molts investigadors a estudiar-lo de forma objectiva sense prejudicis morals, com per la manca de referències documentals prou precises i consistents per conèixer el tema

amb suficients elements de judici.

La troballa, en els rics fons de l'Arxiu Històric Diocesà de Tortosa,³ de dos documents relacionats amb la repressió de la prostitució per part de les autoritats eclesiàstiques i que fan referència als Hostalets d'Ulldecona ens permetrà donar una breu però interessant ullada sobre aquest tema.

2.- Els hostalers acusats d'acollir una prostituta (any 1614)

El 6 d'octubre de 1614, Francesc Gil, oficial i vicari general del bisbe de Tortosa, Alonso Márquez de Prado, va recollir en els Hostalets el testimoni de tres persones involucrades en l'acolliment d'una prostituta valenciana: el matrimoni que regia l'hostal, format per Úrsula Pellicer, el seu marit Nicolau Urgellés,⁴ pagès i hostaler, i finalment, la mateixa dona pública, anomenada Caterina Miranda.⁵

El vicari els va prendre testimoni perquè tots tres contravenien una ordre que el mateix bisbe havia emès feia poc temps i que volia impedir l'acolliment de prostitutes per part d'altres persones.

La part realment interessant d'aquest document, a part de demostrar la presència de prostitutes a l'esmentat hostel, són les

declaracions dels tres acusats, perquè en bona mesura reflecteixen els prejudicis que tenia (i en certa mesura encara té) la societat sobre les dones que exerceixen la prostitució.

La primera persona a testificar fou la dona de l'hostaler, **Úrsula Pellicer**, la qual declarà que *"[...] farà un any que està y habita ab son marit en lo hostel dels Hostalets de Cathalunya, terme de Ulldecona y que ella responent sab que j'an acostumat rebre (y) receptor dones errades de passada, estant dos o tres dies, y al present n·i a una dona errada que s diu Cathalina y és valenciana, y haurà quinze dies que vingué y està grossa prenyada y se deté per a parir, y ella [...] li a dit y induit que se'n vaja a Ulldecona a parir, y que ella testimoni no sab ni entén que se haja fet mandato a ella testimoni de no receptor ni tenir semblants dones en lo hostel [...]"*

El següent testimoni fou l'hostaler, **Nicolau Urgellés**, pagès i veí d'Ulldecona el qual va començar afirmant (igual que la seva dona) que feia més o menys un any que regien l'hostal i que *"[...] Jen est discurs de temps han acostumat de receptor dones que passen, detenintse dos o tres dies en dit hostel, y al present ni a una que diu ella que és de València y s diu Cathalina, la qual està en dies de parir y [...] no sab que tinga amich, ni sab de què viu, sinó que ella se gasta lo que menja [...]"*

La darrera persona a donar el seu testimoni fou la dona acusada, la qual afirmà que s'anomenava Caterina Ferrera i era filla de Joan de Miranda, teixidor de seda de València. El fet que tingués un cognom diferent del seu pare ("Ferrera", en comptes de "Miranda"), ens pot fer pensar que estava (o havia estat algun cop) casada amb un home de cognom Ferrer, perquè en aquella època era un fet habitual que les dones casades prenguessin el cognom feminitzat

del seu marit.

En la seva declaració afirmà que *"[...] haurà tres anys poch més o menys que esta fora de València y a anat divagant per lo món com a dona pecadora y és estada ara últimament un any en Tortosa y haurà dos mesos poch més o menys que se'n ixqué de Tortosa perçò que deyen que lo senyor bisbe feya exir les dones errades y sen anà a Vinaròs y de allí se'n vingué assí al Hostalet aont haurà quinze dies que habita que per estar grossa prenyada en dies de parir, se deté assí ab intensió de anarsen a parir a Ulldecona [...]"*

Malgrat que en cap lloc de les declaracions es doni a entendre que Caterina es dediqués a prostituir-se a l'hostal (probablement a causa del seu avançat estat de gestació), sinó que només hi residia temporalment i pagava de la seva pròpia butxaca les despeses d'allotjament i manutenció, les autoritats del Bisbat van considerar que no era convenient que hi romangués en aquell lloc i, per aquest motiu, varen decretar el següent:

- a l'hostaler Urgellés se li va manar que *"[...] de vuy en avant no recepte ni aculla en lo hostalet de Cathalunya, terme de Ulldecona, dones deshonestes y errades, ni escandaloses [...]"*, ja que si no complia aquesta ordre se'l condemnaria a pagar *"[...] 30 lliures de moneda barcelonesa y de excomunicació major y de altres penes a àrbitre de sa reverent Paternita [...]"*
- pel que fa a Caterina, se li va ordenar *"[...] que encontinent buyde la casa de dit Hostalet y se'n vaja a Ulldecona, segons diu que vol anar a parir y d'esta hora en avant vixca bé y honestament y no cause escàndol allí ni en altra qualsevol part del bisbat, so pena de presó a àrbitre de sa senyoria y desterro del present bisbat [...]"*

3.- Una prostituta ajuda a fugir una noia (any 1635)

L'altre document també fa referència al mateix lloc geogràfic, encara que en aquest cas l'Hostalet de Catalunya només és el punt de partida on s'inicien els fets denunciats davant les autoritats del Bisbat de Tortosa i una prostituta té un paper important a l'inici dels fets que tot seguit explicarem:

El 2 de maig de 1635 una noia natural de Reus, anomenada Isabel Càndia Carreres, filla de Domingo i Elisabet, i de 18 anys d'edat va declarar a Xerta per explicar qui l'havia ajudat a marxar de casa, on havia anat i quins havien estat els motius d'aquesta fugida.⁶ A causa de l'evident interès del seu testimoniatge, hem optat per transcriure'l íntegrament, per finalment fer-hi els comentaris pertinents: “[...]el domingo próximo pasado hizo ocho días que se contaron XXII de abril del año corriente fue a dicha venta, donde al presente estava la deposante, una muger mundana que se llama Jusepa, natural de Vinaroz, la qual en tres o quatro ocasiones que dicha Jusepa havia estado en dicha venta havia persuadido a la dicha deposante que se saliesse de casa de sus padres y se fuesse con ella o a Tortosa o a Aldover y que nunca quiso hazer lo que dicha Jusepa la persuadia hasta el día dicho, que haviéndola persuadido a lo mismo y dicho la que havia dos moços con quien se podían ir seguramente y sin temer a nadie, se resolvió dicha deposante de venirse en compañía suya y de dicha Jusepa, dándole a los moços alguna ropa suya sin que lo viessen su madre y padrastro. Y estando los dos cenando, sin que la pudiessen ver, se salió de dicho hostel con dicha Jusepa y las dos llamaron a los moços, que el uno se llama Jayme Pey, natural de Cherta, y el otro es un mallorquín que no le sabe el nombre y

les dixeron que las llevasen a Cherta y ellos las suvieron a cavallo y las llevaron a dicho mesón de Aldover, donde estuvieron un día, y a la noche fueron a dicho mesón Jusepe Torredan y Jusepe Ram, estudiantes, y dicho Jaime Pey, todos de Cherta y las traxeron a dicha villa de Cherta, donde a estado dicha deposante, en una casa donde no vivia nadie, cinco o seys días donde por orden de dicho Jusepe Torredà se le enbiava la comida. Y dicho Jusepe Torredà y Jusepe Ram, acudieron allí a dicha casa dichos días y tuvo trato con los dos. Y passados dichos días le dixo dicho Jusepe Torredà que la villa estava rebuelta y que sabia el veguer que estava la deposante en el lugar y en poder de dicho Torredà y así que se fuesse a Gandesa con un moço que se llama Antonio Fortunyo de dicha villa de Gandesa y que después la volvería a traer quando el lugar estuviessen sossegado y el veguer descuydado y así lo hizo. Y se fué con dicho Fortunyo a dicha villa de Gandesa, donde a estado dos días en casa de dicho Antonio Fortunyo, después de los quales por haver imbiado por ella con un hombre de Cherta que se llama Roig al qual no sabe si le imbió el veguer o Fortunyo de Cherta, se vino con dicho Roig a dicha villa de Cherta, donde hoy está en compañía de su madre. Y preguntada que porqué se salió de su casa, dixo que además de lo que tiene dicho, porqué su padrastro Francisco Capellades ha tenido tratos con ella y le quitó su virginidad y esto la movió también a salirse de su casa. Y esta es la verdad según el juramento que tiene prestado[...]”

En aquest cas i, a diferència de l'anterior, només disposem del text de la declaració d'Isabel Càndia, ignorant per tant si les autoritats del Bisbat iniciaren gestions en contra dels que l'havien ajudat a fugir de

Figura 1: Mapa de 1634 en el qual s'assenyala la situació dels Hostalets. (extret de l'obra de Felipe PEREDA y Fernando MARIAS (eds.), *El Atlas del Rey Planeta. La "descripción de España y de las costas y puertos de sus reinos" de Pedro Texeira (1634)*. Hondarribia: Editorial Nerea 2002)

casa o si pel contrari acusaren el padrastré d'haver abusat de la seva fillastra, o si només recolliren la declaració de la jove i no anaren més endavant les gestions judicials.

4.- Valoracions finals

Els dos casos que hem presentat tenen un seguit d'elements comuns que caldria ressaltar: els anomenats Hostalets de Catalunya, situats dintre del terme municipal d'Ulldecona eren, a causa de la seva situació geogràfica, un important lloc de pas i estada de viatgers. Aprofitant aquest fet, hi havia dones que es dedicaven a la prostitució i que residien temporalment en aquell lloc. Les autoritats eclesiàstiques ho sabien i feien tot el possible per impedir-ho, però les pressions sempre requeien sobre les dones, mai sobre els seus clients o els seus explotadors.

En ambdós casos l'estada de prostitutes a l'hostal (en cap dels dos es pot demostrar que hi exercien l'ofici) va acabar malament: en el primer, Caterina la dona pública valenciana en avançat estat de gestació, és expulsada de l'hostal, sense gaires miraments, a causa només de l'escàndol que hi podia haver, sense tenir present el seu estat físic. En el segon cas, Josepa, la dona pública de Vinaròs, va ajudar la filla dels hostalers, víctima d'abusos sexuals del seu padrastré, a fugir acompanyades de dos homes joves per evitar-se problemes, ja que no estava ben vist que dues dones viatgessin soles. En tots dos casos la part més feble, la de les dones, és la que fou fiscalitzada per les autoritats.

Creiem que amb la nostra breu aportació hem donat una interessant ullada a un tema encara poc tractat per la historiografia de les Terres de l'Ebre.

NOTES:

¹Ferran GRAU. Ulldecona. Valls: Edicions Cossetània 1999, 12.

²Albert CURTO. "Joan Urgellés, hostaler de bandolers". La Veu de l'Ebre, núm. 209, 69.

³Agraïm la col·laboració rebuda pel personal d'aquest Arxiu: el director, mossèn Josep Alanyà, i el facultatiu, mossèn Joaquim Barberan, per facilitar-nos la consulta d'aquest fons documental en procés de classificació.

⁴No sabem si aquest hostaler tenia cap mena de parentiu amb un altre anomenat Joan Urgellés i que tingué arrendat aquest mateix hostal entre els anys 1622 i 1629. Albert CURTO. "Joan Urgellés, hostaler..."

⁵AHDT_o (=Arxiu Històric Diocesà de Tortosa). Caixa d'informes de causes criminals fetes pel bisbe Márquez de Prado, s/n.

⁶AHDT_o. Causes Criminals. Ulldecona, s/n.